

РЕЦЕНЗИЯ

за присъждане на научно-образователна степен „доктор”

на **Анастас Викторов Ифандиев,**

редовен докторант към катедра „Културология“ на ЮЗУ „Неофит Рилски” по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата

с дисертацията на тема: **Културно наследство и дигитални технологии. Дигитализиране на скални светилища от Югозападна България**

от доц. д-р Лъчезар Антонов (ЮЗУ „Неофит Рилски“)

1. Общо представяне на процедурата, докторанта и дисертацията

Документацията, представена в научното жури съответства на нормативните изисквания и показва, че не са допуснати нарушения на процедурата. Дисертационният труд е обсъден и допуснат до публична защита с решение на Катедра „Културология“ към Югозападен университет "Неофит Рилски" от 26.09.2023 г. и в съответствие със Закона за развитие на академичния състав на Република България, Правилника за приложението му и Вътрешни правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“, касаещи процедурата за придобиване на научни степени. В качеството си на редовен докторант Анастас Викторов Ифандиев е изпълнил Минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, като е представил: дисертационен труд - 50 точки; статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове - 40 точки, публикувана

глава от колективна монография – 20 точки, или общо 110 точки (което е над изискуемия минимум).

Анастас Ифандиев придобива образователно-квалификационна степен „бакалавър“ в катедра „Културология“ на ЮЗУ „Неофит Рилски“ през 2005 год., защитавайки дипломна работа на тема „Музейната организация в перспективата на културния мениджмънт. История и управление на Исторически музей – Благоевград.“. През 2018 год. той придобива и образователно-квалификационната степен „Магистър“ по специалност „Английска филология“ в на ЮЗУ „Неофит Рилски“ и още същата година е зачислен като редовен докторант в обучавалата го като бакалавър катедра по „Културология“. През 2023 год. той е отчислен от същата с право на защита, след като е изпълнил всички образователни и изследователски задължения по индивидуалния си план. По време на докторантурата си А. Ифандиев води семинарни занятия по дисциплините „Европейски културни политики“, „Социология на културата“, „Социология на стратификацията и неравенствата“, „Дигитални технологии в културното наследство“ в катедрите по Културология и Социология на ЮЗУ. Той участва в над десет научни конференции и семинари, посветени на съвременните научни проблеми в областите на културното наследство, образованието и новите технологии, както и във всички теренни проучвания, провеждани от „Университетския научно-изследователски център за древни европейски и източносредиземноморски култури“ към ЮЗУ „Неофит Рилски“ от 2019 насам. По време на докторантурата си А. Ифандиев е бил член на изследователски екип, занимаващ се и дигитализирането на културни маршрути по проект BORDERLESS CULTURE, както и на изследователски екип, занимаващ се със заснемането на скални светилища от Югозападна България по проект КИННПОР.

Дисертацията на А. Ифандиев е оригинално и завършено научно-приложно изследване с открояващ се приносен характер. То се разгръща в увод, три глави, всяка с тематично отделени подчасти, заключение и библиография от 169 литературни и информационни източника на български, немски, английски и руски. Не съм установил наличието на заглавия, посочени в библиографията, които да не са използвани в текста.

Дисертацията е придружена от автореферат с обем от 28 стр., в който са представени коректно основните аспекти на изследването, неговата структура и достигнатите изводи. В автореферата е представена и авторска справка за научните приноси в дисертационния труд, която приемам без възражения. Накрая са посочени и публикацииите на дисертанта по темата на дисертацията. Бройката на тези публикации надвишава минимално изискуемата публикационна продукция за придобиването на образователната и научна степен „доктор” по съответното професионално направление, съгласно Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

На страница 7 от своя автореферат дисертантът точно и ясно дефинира целта на своето изследване: *„да се изследва развитието на дигиталните технологии за културното наследство, да се систематизират видовете технологии и да се приложи една подходяща технология за дигитализиране на скални светилища“*. Считам, че научната цел е конкретна и реално постижима, а методологията, представена на 8-9 стр. от автореферата е адекватна на избрания обект на изследване.

2. Съдържателни акценти в дисертационния труд

В Първа глава на дисертацията докторантът сполучливо, ясно и достъпно представя историческото развитие на дигиталните технологии, прилагани в сферата на културното наследство, откроявайки основните фази и тенденции на това развитие, проблемните сфери и рискове,

проявяващи се в процеса на неговата реализация. Особено ценна в методологическо отношение намирам направената в тази глава типологизация на използваните дигитални технологии в сферата на културата, съгласно която те биват поместени в три обособени групи: музейни дигитални системи, технологии за дистанционно представяне, интерактивни технологии за обогатяване на туристическото преживяване на място.

Във Втора глава акцентът е пренесен върху българските библиотеки, галерии и музеи и в частност - върху процесите на дигитализиране, протичащи там, които авторът разглежда в критична перспектива, отчитайки както напредъка, постигнат при някои от тях, така и общото им изоставането по сравнение с добрите практики на ЕС. Съвсем основателно А. Ифандиев констатира, че процесът на дигитализация у нас протича бавно и тромаво, резултатите от него са незадоволителни и фрагментарни, а участниците в него – недостатъчно. Основната причина за това според автора е „липсата на устойчива държавна политика в тази посока“ (стр. 63).

Трета глава е посветена на ключовия за дисертацията въпрос за приложимостта на описаните в предходните две глави технологии при представянето на скалните светилища от Югозападна България. Целта на автора тук е да проучи и разкрие възможностите за експониране и допълнително проучване на скалните светилища в Югозападния регион чрез дигитални технологии, използвани до момента най-вече на закрито и в музейна среда. Тази глава има висока приложна стойност, тъй като тук дисертантът не само обосновава нуждата от употребата на подобен род технологии, но ни показва и нагледно възможностите за тяхната приложимост, като за тази цел ни представя професионално разработените от него виртуални разходки на скални светилища от Западните Родопи и интерактивна карта на тракийските скални светилища от Югозападна България.

3. Оценка на качествата на дисертационния труд

Дисертацията е написана на ясен и точен език, свидетелстващ не само за стегнатия академичен стил на изразяване, който авторът безспорно притежава, но и за неговите умения да представя логично, разбираемо и прецизно получените резултати от изследователска си работа, спецификите на проблема, върху който работи, и не на последно място - изводите, до които поетапно достига в хода на своето изложение. Неговият лаконичен и точен изказ, целенасочено изчистен от излишно многословие, придава яснота на анализите му и подсилва убедителността на тезите му.

Безспорно достойнство на предложения труд е смисловата и логическа взаимосвързаност между отделните му части. Във всяка една от главите авторът се придържа неотклонно към основната цел на своето изследване, успявайки да удържи разсъжденията си във фокуса на изследователската теза, центрирана върху процесите на дигитализиране на културното наследство и в частност – върху проучването на възможностите за документиране, социализиране, презентиране и визуализиране на труднодостъпни скални светилища чрез употребата на технологии за създаване на виртуална реалност (VR); добавена реалност (AR); разширена виртуалност (AV) и смесена реалност (MxR).

Дисертацията на А. Ифандиев се отличава и с понятийно-терминологичната прецизност. Още в началото на своя труд (стр. 8) авторът уточнява терминологичният обхват на основните понятия, с които работи, като например: „културно наследство“, „културна ценност“, „дигитализация на културното наследство“.

Намирам за уместно да отбележа, че в окончателния си вид дисертацията е съобразена с почти всички бележки, които бяха направени при вътрешното обсъждане на труда в катедрата, към която докторантът е зачислен.

Едно от нещата, които правят най-силно впечатление в дисертационния труд на Анастас Ифандиев е отличното познаване както на скалните светилища от Югозападна България, които той многократно е изследвал на терен (в качеството си на постоянен член на изследователския екип на Центъра за древни европейски и източносредиземноморски култури към ЮЗУ), така и на технологиите, чрез които тези трудно достъпни светилища биха могли да придобият по-голяма видимост, разпознаваемост и значимост. Нещо повече, докторантът има не само научно обоснована визия за това, какво би могло да се направи в тази насока, но и вече постигнати практически резултати в сферата на дигитализацията на конкретни обекти от интересувания го Югозападен регион. Разработените от него дигитални инструменти вече функционират и са достъпни онлайн.

Като единствен недостатък на дисертацията бих посочил твърде пестеливият на аргументи начин, по който е представена методологията на изследването в началото на текста. Методите са просто изброени, без да бъдат обосновани – не става ясно например, защо авторът е предпочел точно тези методи за нуждите на своето изследване, а не някакви други, нито пък, каква е функцията на всеки един от тях за постигането на поставената научна цел на изследването.

4. Научни приноси

Приемам като убедителни и достоверни посочените в автореферата научни приноси на дисертационния труд. Всички те са логично следствие от проведеното научно изследване. Считам, че предоставеният ми за рецензиране труд е оригинално научно изследване с ясно изразени приноси моменти, които докторантът е синтезирал удачно и представил коректно.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на написано по-горе считам, че представеният дисертационен труд отговаря на всички изискванията за придобиване на ОНС „доктор“. Трудът е оформен и представен в необходимия академичен и технически вид, а съпътстващите го документи са изготвени според изискванията на закона и другите нормативни документи, уреждащи процедурата. Проблематиката, на която е посветено изследването е актуална и напълно дисертабилна, а приносите на докторанта към нея са съществени. Авторът демонстрира изключителна добро познаване на темата и отлична ориентация в една слабо изследвана у нас проблематика с научно-приложна насоченост. Не съм установил плагиатство и приемам дисертационния труд като авторска научна разработка.

Имайки предвид всичко това напълно убедено предлагам присъждането на образователната и научната степен „доктор” по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата на Анастас Викторов Ифандиев.

2.11.2023

София

Доц. д-р Лъчезар Антонов
/Председател на научното жури/

REVIEW

by Assoc. Prof. Lachezar Antonov, PhD (South-West University "Neofit Rilski")

for the awarding of a scientific and educational degree "doctor"

to **Anastas Viktorov Ifandiev,**

full-time PhD student at the Department of Cultural Studies in the South-West University "Neofit Rilski" in professional field 3.1. Sociology, Anthropology and Cultural Studies.

Title of PhD thesis: **Cultural Heritage and Digital Technologies.**

Digitization of Rock Sanctuaries from Southwest Bulgaria

1. A general presentation of the procedure, of the PhD student and of the dissertation

The documentation presented to the scientific jury corresponds to the normative requirements and shows that no violations of the procedure were committed. The dissertation work was discussed and admitted to public defense by a decision of the Department of Cultural Studies at South-West University "Neofit Rilski" dated 26.09.2023 and in accordance with the Act on Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria, with the Rules for its Application and with the Internal Rules for Academic Development at the South-West University "Neofit Rilski", regarding the procedure for acquiring scientific degrees. In his capacity as a full-time PhD student, Anastas Viktorov Ifandiev has fulfilled the minimum national requirements for obtaining the educational and scientific degree "doctor" by submitting: dissertation work - 50 points; articles and reports published in non-refereed peer-reviewed journals or

published in edited collective volumes - 40 points, published chapter of a collective monograph - 20 points, or a total of 110 points (which is above the required minimum).

Anastas Ifandiev obtained a bachelor's degree at the Department of Cultural Studies in South-West University "Neofit Rilski" in 2005, defending his diploma thesis on the topic "Museum Organization in the Perspective of Cultural Management. History and Management of the Historical Museum - Blagoevgrad.". In 2018, he also acquired the educational and qualification degree "Master" in the specialty "English Philology" at the South-West University and the same year he was enrolled as a full-time PhD student in the Department of Cultural Studies that trained him as a bachelor. In 2023, he was discharged from the same with the right of defense, after having fulfilled all educational and research obligations under his individual plan. During his PhD studies, A. Ifandiev led seminars on the disciplines "European Cultural Policies", "Sociology of Culture", "Sociology of Stratification and Inequalities", "Digital Technologies in Cultural Heritage" at the Departments of Cultural Studies and Sociology in South-West University. He participated in more than ten scientific conferences and seminars dedicated to contemporary scientific problems in the fields of cultural heritage, education and new technologies, as well as in all field studies conducted by the "University Research Center for Ancient European and Eastern Mediterranean Cultures" at the South-West University "Neofit Rilski" since 2019. During his PhD studies, A. Ifandiev was a member of a research team dealing with the digitization of cultural routes under the BORDERLESS CULTURE project, as well as a research team dealing with the filming of rock sanctuaries from Southwestern Bulgaria under the KINNPOR project.

The dissertation of A. Ifandiev is an original and completed scientific and applied research with an outstanding contribution character. It unfolds in an introduction, three chapters, each with thematically separated subsections, a

conclusion and a bibliography of 169 literary and informational sources in Bulgarian, German, English and Russian. I have not found any titles listed in the bibliography that are not used in the text.

The dissertation is accompanied by a 28-page abstract in which the main aspects of the research, its structure and the conclusions reached are correctly presented. The author's reference for the scientific contributions in the dissertation is also presented in the abstract, which I accept without objection. Finally, the titles of the author's publications on the subject of the dissertation are also indicated. The number of these publications is fully sufficient for the acquisition of the educational and scientific degree "doctor" in the relevant professional direction, according to the Regulations for the implementation of the Act on Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria.

On page 7 of his abstract, the PhD student precisely and clearly defines the purpose of his research: "to investigate the development of digital technologies for cultural heritage, to systematize the types of technologies and to apply an appropriate technology for the digitization of rock sanctuaries". In my opinion the scientific goal is specific and realistically achievable, and the methodology presented on pages 8-9 of the abstract is adequate for the chosen research object.

2. Content highlights in the dissertation work

In the first chapter of the dissertation, the PhD student successfully, clearly and accessible presents the historical development of digital technologies applied in the field of cultural heritage, highlighting the main phases and trends of this development, the problem areas and risks manifested in the process of its implementation. I find the typology of the digital technologies used in the field of culture, proposed by the author in this chapter, particularly valuable in terms of methodology. This typology divides the technologies discussed here into

three distinct groups: museum digital systems, remote presentation technologies, interactive technologies to enrich the tourist experience in place.

In the second chapter, the emphasis is on Bulgarian libraries, galleries and museums and, in particular, on the digitization processes taking place there, which the author examines in a critical perspective, taking into account both the progress achieved in some of them, as well as their general backwardness compared to EU good practices. Quite rightly, A. Ifandiev states that the digitization process in our country is slow and cumbersome, its results are unsatisfactory and fragmentary, and its participants are insufficient. The main reason for this, according to the author, is "the lack of sustainable state policy in this direction" (p. 63).

The third chapter is dedicated to the key question for the dissertation about the applicability of the technologies (described in the previous two chapters) in the presentation of the rock sanctuaries from Southwestern Bulgaria. The author's aim here is to explore and reveal the possibilities for exposure and further study of the rock sanctuaries in the Southwest region through digital technologies, which until now have been used mostly indoors and in a museum environment. This chapter has a high applied value, since here Ifandiev not only justifies the need for the use of such technologies, but also clearly shows us the possibilities for their applicability, and for this purpose he presents us with the virtual tours of rock sanctuaries of the Western Rhodopes professionally developed by him and an interactive map of the Thracian rock sanctuaries of Southwestern Bulgaria (also made by him).

3. Evaluation of the qualities of the dissertation work

The dissertation is written in a clear and precise language, testifying not only to the tight academic style of expression that the author undoubtedly possesses, but also to his skills in logically, comprehensibly and precisely presenting the results of his research work, the specifics of the problem he is

working on, and last but not least - the conclusions he reaches step by step in the course of his presentation. His laconic and accurate expression, purposefully cleared of unnecessary verbiage, lends clarity to his analyzes and reinforces the conviction of his theses.

An indisputable merit of the proposed work is the semantic and logical interconnection between its individual parts. In each of the chapters, the author adheres steadfastly to the main goal of his research, managing to keep his reasoning in the focus of the research thesis, centered on the processes of digitalization of cultural heritage and in particular - on the study of the possibilities for documentation, socialization, presentation and visualization of hard-to-reach rock sanctuaries through the use of virtual reality (VR) technologies; augmented reality (AR); augmented virtuality (AV) and mixed reality (MxR).

A. Ifandiev's dissertation is also notable for its conceptual and terminological precision. Already at the beginning of his work (p. 8), the author specifies the terminological scope of the main concepts with which he works, such as: "cultural heritage", "cultural value", "digitalization of cultural heritage".

I find it relevant to note that in its final form the dissertation has complied with almost all the notes that were made in the internal discussion of the work in the department to which the PhD student is enrolled.

One of the things that make the strongest impression in Anastas Ifandiev's dissertation work is his excellent knowledge of both the rock sanctuaries from Southwestern Bulgaria, which he has repeatedly researched in the field (as a permanent member of the research team of the Center for Ancient European and eastern Mediterranean cultures), as well as the technologies through which these hard-to-reach sanctuaries could gain greater visibility, recognition and significance. Moreover, the Ifandiev has not only a scientifically based vision of what could be done in this direction, but also already achieved practical results

in the field of digitalization of specific objects from the Southwest region of his interest. The digital tools he developed are now operational and available online.

As the only shortcoming of the dissertation, I would point out the way the research methodology is presented at the beginning of the text, which is not well argued. The methods are simply listed without being substantiated - it is not clear, for example, why the author preferred these methods for the needs of his research, and not any others, nor what is the function of each of them in achieving the set scientific goal of the study.

4. Scientific contributions

I find that the scientific contributions of the dissertation work indicated in the abstract are convincing and credible. All of them are a logical consequence of the conducted scientific research. I am convinced that the work submitted to me for review is an original scientific study with clearly expressed contribution points, which the doctoral student has successfully synthesized and presented correctly.

CONCLUSION

Based on what was written above, I think that the presented dissertation meets all the requirements of obtaining the a scientific and educational degree "doctor". The work is designed and presented in the necessary academic and technical form, and the accompanying documents are prepared according to the requirements of the law and other normative documents governing the procedure. The problem to which the research is dedicated is current and fully dissertable, and the author's contributions to it are essential. The author demonstrates an exceptionally good knowledge of the subject and an excellent orientation in a poorly researched issue with a scientific and applied orientation. I have not detected plagiarism and I accept the dissertation work as the original scientific work.

Bearing all this in mind, I am fully convinced to propose the awarding of the educational and scientific degree "doctor" in professional direction 3.1. Sociology, anthropology and cultural studies to Anastas Viktorov Ifandiev.

2.11.2023

Sofia

Assoc. Prof. Lachezar Antonov, PhD